

AGNIESZKA SZCZAUS

Uniwersytet Szczeciński, Polska

<https://orcid.org/0000-0001-6826-6110>

Copyright and License: Copyright by Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków 2024. This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivatives 4.0 International (CC BY-ND 4.0) License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/legalcode.pl>).

O HIERARCHII ZAWODÓW I FUNKCJI SPOŁECZNYCH W INSKRYPCJACH NAGROBNYCH RAZ JESZCZE

Słowa kluczowe: inskrypcje nagrobne, leksyka, nazwy zawodów i funkcji społecznych.

STRESZCZENIE

Informacje o wykonywanym zawodzie lub pełnionych funkcjach społecznych są nieobligatoryjnym, ale często przywoływanym elementem w inskrypcjach nagrobnych, gdyż, jak podkreślają badacze, zapewniają zmarłemu szacunek i poważanie nawet po śmierci. Celem artykułu jest porównanie hierarchii zawodów odtworzonej przez badaczy na podstawie inskrypcji pochodzących z Zakopanego i Podhala, Pomorza Zachodniego oraz Lubelszczyzny i Wołynia.

Analiza porównawcza wykazała, że znaczna część zawodów i funkcji jest identyczna dla inskrypcji pochodzących ze wszystkich wymienionych obszarów (np. *artysta malarz, nauczyciel, lekarz, uczeń*), niektóre zaś typowe tylko dla określonego terenu. Na przykład typowe tylko dla inskrypcji pochodzących z Podhala są określenia ludzi gór (np. *przewodnik tatrzański, ratownik TOPR, himalaista, alpinista*), typowe dla Pomorza Zachodniego są nazwy ludzi morza (np. *stoczniowiec*) czy określenie *pionier* z dopełnieniem (np. *pionier miasta, pionier oświaty*), a typowe dla Lubelszczyzny i Wołynia są określenia osób duchownych obrządku wschodniego (np. *ihumen*). Wykazano, że różnice te są uwarunkowane geograficznie, gospodarczo, historycznie, politycznie i kulturowo.

1. WPROWADZENIE

Inskrypcje nagrobne (in. *epitafia, napisy epigraficzne* lub *nagrobki*) to krótkie, autonomiczne, zamknięte pod względem semantycznym i formalnym teksty, informujące o śmierci jakiejś osoby i ją upamiętniające¹. Podstawową funkcją takich tekstów jest zatem funkcja informacyjno-komemoratywna (por. Steczko 2011, 92). Jak ustalił Kazimierz Długosz, napisy nagrobne mogą mieć prostą lub bardziej rozbudowaną postać. Inskrypcje proste, tzw. onomastyczne, zawierają jedynie dane pozwalające zidentyfikować zmarłego: imię, nazwisko, daty, a czasami też miejsce urodzenia

¹ Podaję za: Długosz 2002, 29–30; Długosz 2010, 15, 21–23. Za K. Długoszem traktuję określenia: *inskrypcja, epitafium, napis epigraficzny, nagrobek* jako synonimiczne.

i śmierci. Inskrypcje bardziej rozbudowane, mające formę dwuczłonową, składają się z części identyfikacyjnej oraz części tekstowej, która może wnosić dodatkowe informacje o zmarłym, ale może też być to fragment modlitwy, zwrot do Boga, cytat biblijny, sentencja itp. Takie inskrypcje badacz określa mianem inskrypcji onomastyczno-tekstowych. Dane identyfikacyjne są obligatoryjnym elementem inskrypcji, zaś wszystkie informacje znajdujące się w części tekstowej są fakultatywne. Epitafia mogą być ponadto uzupełnione jeszcze jednym elementem: częścią końcową, w której zawarte są informacje o nadawcy tekstu – w takiej sytuacji inskrypcja ma budowę trójczłonową (Długosz 2002, 29–30; 2010, 15, 21–23, 193).

Informacje o wykonywanym zawodzie i/lub pełnionych funkcjach społecznych oraz zajmowanych stanowiskach są nieobligatoryjnym, ale często przywoływanym elementem w inskrypcjach nagrobnych, gdyż, jak podkreślają badacze, wyróżniają zmarłego spośród innych zmarłych oraz zapewniają mu szacunek i poważanie nawet po śmierci (por. Długosz 1992, 170).

Bezpośrednim impulsem do poniższych rozważań był artykuł Agnieszki Dudek–Szumigaj, w którym badaczka, odwołując się do ustaleń K. Długosza na temat hierarchii zawodów utrwalonych w inskrypcjach nagrobnych pochodzących z Pomorza Zachodniego, stwierdziła, że liczba najbardziej ekspozowanych profesji w epitafiach zachodniopomorskich oraz liczba zawodów przywoływanych w epitafiach z terenów Lubelszczyzny jest zbliżona (nie przekracza dwudziestu profesji), ale „ich lista jest odmienna” (por. Dudek–Szumigaj 2016, 202). Autorka nie wskazała jednak, na czym ta odmienność polega, dlatego celem niniejszego artykułu jest próba porównania list zawodów i funkcji społecznych sporządzonych przez badaczy na podstawie analizy inskrypcji pochodzących z obszarów Zakopanego i Podhala (Szczauś 2022, 27–94; Godek 2009, 90–96), Pomorza Zachodniego (Długosz 1993; Długosz 2010, 196–208), Lubelszczyzny i Wołynia (Dudek–Szumigaj 2016; Dudek–Szumigaj 2018, 117–136) oraz wskazanie, które z profesji są wspólne dla inskrypcji pochodzących z różnych terenów, a które z nich są typowe tylko dla wybranego regionu.

Podstawę poniższych analiz stanowią inskrypcje zebrane w latach 2018 i 2019 na jednej z najważniejszych polskich nekropolii, tj. na Starym Cmentarzu w Zakopanem należącym do Parafii Rzymskokatolickiej pw. Najświętszej Rodziny². Nekropolia została utworzona w połowie XIX wieku, a w 1931 roku została wpisana do rejestru zabytków. Nadal jednak jest to cmentarz czynny, choć możliwość pochówku na nim pozostaje znacznie ograniczona – mają ją członkowie starych góralskich rodzin oraz osoby zasłużone dla Podhala i Tatr. Szacuje się, że obecnie na terenie nekropolii znajduje się około 400 grobów (częściowo anonimowych) zarówno jednoosobowych, jak i rodzinnych, wieloosobowych opatrzonych inskrypcjami.

W sumie w poniższych badaniach analizie poddałam 569 zakopiańskich inskrypcji datowanych na XIX, XX i XXI wiek, na podstawie których stworzyłam listę najbardziej

² Szczegółowe informacje na temat historii cmentarza i osób tam pochowanych (Białas 2005; Pin-kwart, Piżaniwska 2019)

eksponowanych zawodów i funkcji. Porównawczo wykorzystywałam ustalenia Katarzyny. Godek (2009) dotyczące profesji eksponowanych w inskrypcjach z terenu Podhala, K. Długosza (2001, 2010) dotyczące inskrypcji pochodzących z Pomorza Zachodniego oraz badania A. Dudek-Szumigaj (2016, 2018) dotyczące inskrypcji z Lubelszczyzny i Wołynia. Mam świadomość, że podstawa materiałowa uwzględniona przez badaczy nie jest w pełni porównywalna, dość mocno zróżnicowana chronologicznie i ilościowo³, niemniej jednak daje możliwość poczynienia ogólnych spostrzeżeń.

2. ZAWODY I FUNKCJE SPOŁECZNE UTRWALONE W INSKRYPCJACH POCHODZĄCYCH Z RÓŻNYCH REGIONÓW POLSKI

2.1. Uczniowie, studenci, nauczyciele, pracownicy nauki

Porównanie wyników badań przeprowadzonych przez wymienionych powyżej badaczy pozwala zauważyć, że, niezależnie od regionu, niezwykle wysoko cenionym polem aktywności jest edukacja i nauka. W inskrypcjach podkreśla się chęć zdobycia wykształcenia poprzez przywołanie określeń takich, jak np.: *uczeń, student, słuchacz*⁴ w połączeniu z nazwą szkoły/uczelni, kierunku studiów i klasą lub rokiem nauki (por. Szczaus 2022, 65–66; Długosz 1992, 172; Długosz 2010, 198–199), np.:

L III 24⁵

Ś.P.
IGNACY JAXA
JAXIŃSKI
Z PODLISEK NA WOŁYNIU
UCZEŃ 8 KLAS. GIMN. W OSTROGU
ŻYŁ LAT 18.
PROSI O WESTCHNIENIE ZA
SPOKÓJ JEGO DUSZY

³ Podstawę materiałową badań K. Godek stanowiło kilkaset inskrypcji pochodzących z XIX, XX i XXI w., zebranych w l. 2004–2009 (Godek 2009), podstawę materiałową analiz K. Długosza stanowiło ok. 12 000 inskrypcji powstałych między 1945 i 1988 (2001) r., a zebranych w latach 1985–1988 i uzupełnionych w l. 1989–2001 (Długosz 2010, 8–11). Z kolei podstawę materiałową badań A. Dudek-Szumigaj stanowiło około 6 000 inskrypcji z XIX, XX i początków XXI w. zebranych w l. 2005–2008 i uzupełnionych w 2013 roku (Dudek-Szumigaj 2018, 8).

⁴ W artykule podaję tylko wybrane nazwy zawodów i funkcji społecznych. Pełne wykazy tychże nazw znajdują się w przywołanych opracowaniach.

⁵ Przywoływane w artykule przykłady ilustracyjne pochodzą ze Starego Cmentarza w Zakopanem. Lokalizuję wszystkie inskrypcje, które cytuję w pełnym brzmieniu lub w niepełnej, ale dłuższej postaci. Litery L lub P oznaczają sektor (L ‘lewy’, P ‘prawy’), cyfry rzymskie I, II, III lub IV oznaczają rząd w sektorze, cyfry arabskie oznaczają numer grobu. Zachowuję oryginalną pisownię i oryginalny układ oraz krój pisma stosowany w inskrypcjach, z wyjątkiem kursywy, którą stosuję jako wyróżnienie omawianych wyrazów i wyrażzeń

P I 18

Ś.P.
 STANISŁAW BĄKOWSKI
SŁUCHACZ II R. FILOZOFII
 UMARŁ 2GO PAŹDZIERNIKA 1907
 W 21SZYM ROKU ŻYCIA.
 BĄDŹ WOLA TWOJA

Uwypukla się także już zdobyte wykształcenie oraz osiągnięcia naukowe przez podanie stopni i tytułów zawodowych i naukowych oraz stanowisk zajmowanych na uczelniach (np.: *inżynier, magister, magister praw, doktor, doktor medycyny, profesor*) zapisanych w formie pełnej lub skróconej, często też w połączeniu z nazwą uczelni, z którą zmarły był zawodowo związany (por. Szczaus 2022, 63–66; Długosz 1992, 170; Długosz 2010, 198–199; Dudek-Szumigaj 2016, 206; Dudek-Szumigaj 2018, 132–134). Na przykład:

P II 73

BĄDŹ WOLA TWOJA
 JÓZEF
 KUBALA
INŻYNIER
 PRZEŻYWSZY LAT 29
 ZMARŁ 22 LUTEGO 1904
 CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

L III 57

Ś.†P.
PROF. ALFRED
 TERLECKI
 ARTYSTA MALARZ
 UR. 5. X.1885 ZM. 19. I.1973

L I 2

Ś†P
 MARIAN SOKOŁOWSKI
 TATERNIK BOTANIK *PROF. S.G.G.W.*
 1894–1939

Szanowana jest praca naukowa i dydaktyczna, na co wskazują (oprócz nazw stopni i tytułów naukowych oraz nazw stanowisk) przywoływane w inskrypcjach także określenia ogólne, takie jak np. *konstruktor, wynalazca* czy też określenia precyzyjnie wskazujące na związek naukowców z określoną dyscypliną, np. *botanik, geolog, historyk* i inne:

L II 12

JAKUB BUJAK
KONSTRUKTOR
WYNALAZCA

ZDOBYWCA
NANDA DEVI EAST W 1939
ZAGINIONY W KORNWALII W 1945
IN MEMORIAM

L 1 2

Ś†P
PROF. DR HAB.
STANISŁAW SOKOŁOWSKI
GEOLOG – TATERNIK
1900–1990

Z pracą badawczą nierozzerwalnie łączy się praca dydaktyczna w szkołach wyższych, ale doceniana jest również praca w innych typach szkół, a szerzej także praca wychowawcza. Stąd liczne w inskrypcjach z wszystkich regionów określenia: *nauczyciel* często w połączeniu z nazwą wykładanego przedmiotu, a także *pedagog*, *wychowawca*, *bibliotekarka* czy nazwy funkcji pełnionych w szkolnictwie, jak np. *dyrektor/dyrektorka* w połączeniu z nazwą szkoły (por. Szczaus 2022, 58–66; Godek 2009, 94; Długosz 1992, 171–172; Długosz 2010, 196–197; Dudek-Szumigaj 2016, 204–207; Dudek-Szumigaj 2018, 118–121), np.:

P II 41

Ś.P.
MICHALINA KLUZ
nauczycielka matematyki
ur. 16.03.1919 r. – zm. 27.12.2012 r.

L II 4

Ś.†P.
HANNA MURASIEWICZ
8.VII.1914–27.XI.1979
BIBLIOTEKARKA – PEDAGOG

P I 29

Ś.†P.
MIECZYŚLAW
SZOSLAND
ZAŁOŻYCIEL i DŁUGOLETNI DYREKTOR
GIMN. i LIC. HANDL. w ZAKOPANEM
ZMARŁ 17. VIII. 1954.

2.2. Osoby duchowne i konsekrowane

Innym czynnikiem nobilitującym w świetle inskrypcji ze wszystkich regionów jest przynależność osoby upamiętnianej w epitafium do stanu duchownego (por. Szczaus 2022, 149–155; Godek 2009, 94; Długosz 1992, 179; Długosz 2010, 203; Dudek--Szumigaj

2016, 202–204; Dudek-Szumigaj 2018, 122–125). Co jednak istotne, na wszystkich obszarach objętych badaniami w inskrypcjach są przywoływane nazwy osób duchownych (*ksiądz, proboszcz*), a także nazwy osób konsekrowanych (*matka, brat, siostra* w połączeniu z nazwą zgromadzenia zakonnego) związanych z Kościołem katolickim, np.:

L II 1

TU SPOCZYWA Ś.P.
X. JÓZEF STOLARCZYK
PIERWSZY *PROBOSZCZ* W ZAKOPANEM
*1816 †1893
Módlmy się za Jego duszę!

L I 41

Ś.P.
Brat Witalis Leja
Albertyn
1870 † 1901
Brat Albin Zwoliński
Albertyn
1909 † 1987
Proszą o „Zdrowaś Mario”

2.3. Osoby świeckie działające na rzecz wspólnoty religijnej

W epitafiach z różnych obszarów uwypukla się też aktywność osób świeckich działających na rzecz wspólnoty religijnej (por. Szczauś 2022, 131–132; Długosz 1992, 179; Długosz 2010, 203; Dudek-Szumigaj 2018, 125), np.:

P II 16

Ś.†P.
JAN GĄSIENICA JACAK P-SZY SOŁTYS
P. KOŚCIELNY PAR. ZAKOPANE ZM 8 XII 1889

P I 19

Ś.P.
WOJCIECH
GĄSIENICA KOŚCIELNY
*1832 †1878
REGINA Z FIRKÓW
GĄSIENICA KOŚCIELNY
*1830 †1925
FUNDATORZY STAREGO KOŚCIOŁA
[...]

2.4. Żołnierze, powstańcy, jeńcy wojenni, więźniowie obozów koncentracyjnych

W sposób szczególny, w inskrypcjach pochodzących ze wszystkich regionów, wyróżnia się także żołnierzy, głównie uczestników II wojny światowej, rzadziej uczestników wcześniejszych konfliktów zbrojnych: I wojny światowej czy powstań (co jest zapewne uwarunkowane mniejszą liczbą zachowanych nagrobków z tego okresu), a także jeńców wojennych czy więźniów obozów koncentracyjnych. Inskrypcje te są często uzupełniane informacją o posiadanych stopniach wojskowych, takich jak np.: *general*, *pułkownik*, *podpułkownik*, *porucznik*, zapisywanych w formie pełnej, częściej jednak w postaci skrótów. Ponadto z informacją o udziale w walkach często jest połączona wzmianka o nadanych odznaczeniach wojskowych (por. Szczaus 2022, 66–77; Godek 2009, 95; Długosz 1992, 176; Długosz 1994; Długosz 2010, 99–114; Dudek-Szumigaj 2016, 207; Dudek-Szumigaj 2018, 127–128), np.:

L III 50 i 51

Ś†P
 JAN „AGA” TUREK
 POR. AK
 ZGINĄŁ W TATRACH
 W SIERPNIU 1956

L I 50

WŁADYSŁAW
 FOLKIERSKI
 UCZESTNIK POWSTANIA 1863 R.
 KAWALER LEGII HONOROWEJ
 UR. 24. PAŹDZIERNIKA 1841 R.
 W WARSZAWIE
 ZM. 24 KWIETNIA 1904 R.
 W ZAKOPANEM

P III 64

Ś.P.
 JULIAN RAJTAR
 Dr Praw
 ur. 1892 – zm. 1941
 zamordowany KL Auschwitz

P III 48 i 49

JAN
 LEWCUN
 *18.IV.1914 †28.XI.1988
 ŻOŁNIERZ ODZNACZONY KRZYŻEM SREBRNYM
 ORDERU VIRTUTI MILITARI

2.5. Medycy

Kolejną grupą zawodową wyróżnianą w inskrypcjach pochodzących ze wszystkich regionów są pracownicy służby zdrowia: lekarze, pielęgniarki, założyciele sanatoriów, osoby kierujące placówkami zdrowia itp. (Szczauś 2022, 56–58; Godek 2009, 95; Długosz 2010, 200; Dudek-Szumigaj 2016, 205–207; Dudek-Szumigaj 2018, 121–122), np.:

P II 36

Ś.†P.	Ś.†P.
ALICJA	STANISŁAW
BAFIA	BAFIA
<i>LEKARZ DENTYSTA</i>	<i>LEKARZ MED.</i>
1920–1987	1919–1991

P I 51

DR MED. LEON BOCHEŃSKI
DŁUGOLETNI DYREKTOR
SZPITALA MIEJSKIEGO
 W ZAKOPANEM
 UR. 4.II.1909 ZM. 11.VII.1964

P II 16

[...]
 NAJDROŻSZA MAMA
 WIERNY PRZYJACIEL
 ZOFIA GAŚSIENICA MAKOWSKA
ZASŁ. I ODZN. PRAC. SŁ. ZDR. ZASNEŁA W PANU 25 XI 1984
 [...]

2.6. Prawnicy

Wysokim uznaniem cieszą się też prawnicy określani w inskrypcjach tytułarnie jako: *mgr praw, mgr prawa, dr nauk prawnych, dr praw* czy też ogólnie: *adwokat, obrońca, prokurator* (Szczauś 2022, 85–86; Długosz 1992, 175; Dudek-Szumigaj 2016, 207; Dudek-Szumigaj 2018, 129–130), np.:

P II 59

TADEUSZ Nałęcz RACZYŃSKI
DR PRAW ADWOKAT KRAJOWY
 w KRAKOWIE
 *10/10 1863 †11/11 1896

P II 22 i 23 i 24

Ś.†P.
 JAN NĘDZA KUBINIEC
MGR PRAWA
 UR. 6 III 1942 – ZM. 9 I 1976

2.7. Artyści

Innym równie wysoko cenionym polem działalności zawodowej, często wymienianym w inskrypcjach, jest aktywność artystyczna, zajmowanie się kulturą i sztuką zarówno wysoką, jak i sztuką ludową, zwłaszcza z zakresu muzyki i malarstwa (por. Szczaus 2022, 85–86; Godek 2009, 94–96; Długosz 1992, 173–175, 178; Długosz 2010, 200–201; Dudek-Szumigaj 2016, 206; Dudek-Szumigaj 2018, 131). Stąd w inskrypcjach określenia ogólne takie, jak: *artysta*, *artysta ludowy*, *twórca ludowy* oraz określenia szczegółowe, wskazujące na dziedzinę, którą zajmowała się osoba upamiętniana w inskrypcji, np.: *artysta malarz*, *malarka*, *kompozytor*, *muzyk*, *muzykant*, *organista*, *pianista*:

L II 15

Ś†P
 JAN BACHLEDA-ŻOŁNIERCZYK
 1927–1996
 HARCERZ•ŻOŁNIERZ AK•ART. LUDOWY

P II 53

Ś.†P.
 JAN
 PASIERB ORLAND
 UR. 26 XII 1903
 ZM. 05 VIII 1984
 PIANISTA KOMPOZYTOR ORGANISTA

P II 67

TADEUSZ
 GAŚIENICA
 GIEWONT
 29.05.1915–01.04.1999
 ZASŁUŻONY
 PRZEWODNIK
 RATOWNIK
 MUZYKANT

Jak zauważają badacze (Borkowski 2000, 346; Dudek-Szumigaj 2018, 117), czynnikiem decydującym o nobilitacji poszczególnych profesji w inskrypcjach jest to, że w społecznym odbiorze nierozzerwalnie łączą się one z powołaniem. Igor Borkowski pisze, że szacunkiem społecznym cieszą się ci, których „zawód implikował służbę innym, pracę dla ludzi i wśród ludzi” (2000, 346). Lista profesji sporządzona na podstawie inskrypcji z różnych regionów potwierdza to spostrzeżenie – działalność osób wykonujących wymienione powyżej zawody i odgrywających przywołane role społeczne (uczniowie i studenci, nauczyciele, naukowcy, osoby duchowne i świeckie działające na rzecz wspólnoty religijnej, żołnierze, jeńcy wojenni, medycy,

prawnicy, artyści) jest niezwykle istotna ze społecznego punktu widzenia: zapewnia bezpieczne, sprawne i trwałe funkcjonowanie wspólnoty, daje szansę na jej rozwój, jest też gwarantem poczucia więzi i tożsamości grupy, zachowania ciągłości tradycji.

3. ZAWODY I FUNKCJE SPOŁECZNE UTRWALONE TYLKO W INSKRYPCJACH Z WYBRANYCH TERENÓW

Analiza porównawcza wykazała, że znaczna część zawodów i funkcji wymienianych w inskrypcjach jest typowa tylko dla określonego terenu. Szczegółowe zestawienie profesji pozwala stwierdzić, że rozbieżności takie są uwarunkowane geograficznie, gospodarczo, historycznie, politycznie i kulturowo (w tym religijnie).

3.1. Zawody i funkcje, których obecność w inskrypcjach jest uwarunkowana geograficznie, gospodarczo i kulturowo

a) Ludzie gór

Na cmentarzu zakopiańskim upamiętnia się osoby, których życie, praca i pasje były związane z górami. Są to sportowcy uprawiający wspinaczkę i narciarstwo, osoby zajmujące się obsługą ruchu turystycznego i ratownictwem górskim, propagowaniem Tatr i tradycji górskich, a także osoby mieszkające na Podhalu i silnie identyfikujące się z tym regionem. Osoby eksplorujące góry w inskrypcjach są określane przykładowo jako: *alpinista*, *alpinistka*, *himalaista*, *taternik*, *taterniczka*, *zdobywca* w połączeniu z nazwą szczytu w dopełniaczu, *geolog*, *kartograf*, *speleolog* i inne, np.:

P III 50 i 51

JAN DŁUGOSZ
TATERNIK ALPINISTA
LITERAT
* 12.7.1929 † 2.7.1962
ZDOBYWCA MONT BLANC
CENTRALNYM FILAREM FRENEY
„NON OMNIS MORIAR”

P II 5

Ś.†P.
TADEUSZ
ZWOLIŃSKI
PORUCZNIK W.P.
KARTOGRAF SPELEOLOG
DZIAŁACZ TURYSTYCZNY
WIELKI MIŁOŚNIK TATR
15.X.1893–27.XI.1955

Dość liczną grupę tworzą także zakopiańskie inskrypcje upamiętniające narciarzy, trenerów i sędziów sportowych, na co wskazują przykładowo określenia: *narciarz, narciarka, narciarz olimpijczyk, nestor narciarstwa polskiego, narciarska mistrzyni Polski, trener narciarski, trener PZN, sędzia narciarski* itp.:

L III 43 i 44

Ś†P
WŁODZIMIERZ
CZARNAK
ARCHITEKT *NARCIARZ*
UR. 26 V 1934 ZM. 29 I 1964

P III 10

ŚP
JANINA
CZECH-KAPŁAN
14 IV 1916–26 II 2005
siostra Br. CZECHA
malarka, taterniczka,
trener PZN

P I 12

Ś†P
STANISŁAW
MATUSARZ
DZIADEK
1913–1993
NARCIARZ – OLIMPIJCZYK
KURIER TATRZAŃSKI
PORUCZNIK AK

Niezwykle wysoko cenieni na Podhalu są też przewodnicy i ratownicy górscy, którzy często narażają własne życie, by ratować innych. W epitafiach określa się ich mianami: *przewodnik, przewodnik tatrzański, przewodnik i ratownik górski, ratownik i przewodnik, ratownik, ratownik TOPR, ratownik GOPR, twórca Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, nestor ratownictwa i przewodnictwa górskiego, naczelnik TOPR:*

L II 41

Ś.†P.
TADEUSZ
PAWŁOWSKI
*22.11.1910
†17.04.1992
ALPINISTA RATOWNIK

PRZEWODNIK
TATRZAŃSKI
ŻOŁNIERZ TOBRUKU
I MONTE
CASSINO

P I 35

Ś.†P. JÓZEF
ŚWIERK
*18.02.1923
†21.03.2013

LEŚNIK – RATOWNIK TOPR

Na upamiętnienie w inskrypcjach zakopiańskich zasługują też badacze i miłośnicy Tatr, propagatorzy uroków górskiej przyrody i kultury Podhala, np.:

P II 58

Ś.†P.
ZOFIA
RADWAŃSKA-PARYSKA
3.V.1901–24.X.2001

WITOLD HENRYK
PARYSKI
10.IX.1909–16.XII.2000

*WYBITNI BADACZE I NIESTRUDZENI OBRÓŃCY
PRZYRODNICZO-KULTUROWEGO
DZIEDZICTWA TATR I PODHAŁA
ODDANI NAUCZYCIELE I WYCHOWAWCY
WIELU POKOLEŃ PRZEWODNIKÓW TATRZAŃSKICH
AUTORZY ENCYKLOPEDII TATR
I SŁOWNIKA GWARY PODHAŁAŃSKIEJ*

P II 63

Ś.†P.
ZDZISŁAW WALCZAK
*18.01.1926 †20.09.2001

TWÓRCA LUDOWY
ART. MALARZ RYSOWNIK RZEŹBIARZ I SNYCERZ
ZASŁUŻONY DZIAŁACZ KULTURY I ZWIĄZKU PODHAŁAN
AUTOR DOKUMENTACYJNYCH OBRAZÓW
„SZAŁASY TATRZAŃSKIE”
POTOMEK JEDNEGO Z NAJSTARSZYCH
ZAKOPIAŃSKICH RODÓW GÓRALSKICH
GAŚIENICÓW WALCZAKÓW Z NOWSIA
„MICHAŁKÓW”

[...]

Odrębną, nieliczną grupę tworzą też inskrypcje dedykowane osobom, które identyfikowały się z tradycją Podhala, na co wskazują gwarowe nazwy osobowe: *baca*, *gazda*, *gaździna* często w połączeniu z nazwą lokatywną, np.:

P I 50

ŚP. STANISŁAW
GĄSIENICA BYRCYN
1911–1991
POETA-BACA Z DOLINY KASPROWEJ

ŚP. AGNIESZKA
GĄSIENICA BYRCYN
1912–2001
GAŹDZINA Z WALCZAKÓW WÓJCIAKÓW

L III 39

Ś.†P.
PROF. WAĆLAW
FELCZAK
SZEFE
KURIERÓW KARPACKICH
HISTORYK
GAZDA NA KORPIELÓWCE
1916–1993
[...]

b) Ludzie morza

Badania K. Długosza pokazały, że w inskrypcjach z Pomorza Zachodniego bardzo silnie zaznaczają się profesje związane z gospodarką morską, co wynika z geograficznego położenia tego regionu, z bezpośredniego dostępu do morza i do portów morskich. Stąd w inskrypcjach zachodniopomorskich takie określenia ludzi morza, jak np.: *kapitan żegluga wielkiej*, *marynarz*, *nurek*, *radiooficer*, *żeglarz*, *stoczniovec* i inne (Długosz 1992, 172–173; Długosz 2012, 199–200). W inskrypcjach z pozostałych obszarów takie profesje są niemal niewidoczne – A. Dudek-Szumigaj ich nie notuje, z kolei w inskrypcjach z Zakopanego są zaledwie cztery nazwy tego typu: *marynarz*, *żeglarz*, *kapitan żegluga wielkiej*, *komandor Yacht Klubu Polskiego* (Szczauś 2022, 87) charakteryzujące osoby związane z Zakopanem i górami, ale których pasją było też morze i żeglarstwo, lub też których losy (zwłaszcza wojenne) były związane z marynarką wojenną albo handlową, np.:

P III 27

GEN. MARIUSZ ZARUSKI
1867–1941
TWÓRCA TATRZAŃSKIEGO
OCHOTNICZEGO POGOTOWIA
RATUNKOWEGO
TATERNIK, ŻEGLARZ, PISARZ

P II 49

Ś†P
 KONSTANTY STECKI
 PRZEWODNIK TATRZAŃSKI
MARYNARZ
 UCZESTNIK II WOJNY ŚWIATOWEJ
 LITERAT
 1917 – 1996

3.2. Zawody i funkcje, których obecność w inskrypcjach jest uwarunkowana historycznie, politycznie i społecznie

a) Kurierzy tatrzańscy

Na Podhalu niezwykle wysoko ceniona jest wojenna działalność kurierów tatrzańskich, co znalazło swoje odzwierciedlenie w inskrypcjach zakopiańskich, w których pojawiają się określenia: *kurier tatrzański*, *szef kurierów karpackich*, *bohater szlaków przerzutowych na Węgry*, np.:

L I 33 i 34

TU SPOCZYWA BUDARZ
KURIER TATRZAŃSKI ŻOŁNIERZ AK
 EUGENIUSZ
 GAŚIENICA SIECZKA
 UR. 18.06.1907
 ZA SWĄ MIŁOŚĆ DO OJCZYZNY
 ZAPŁACIŁ ŻYCIEM – ZGINĄŁ Z RĄK
 KOMUNISTÓW W X PAWILONIE
 WIĘZIENIA MOKOTOWSKIEGO
 DNIA 11.11.1948
 CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

P III 68

ZASŁUŻONY
 PRZEWODNIK
 I RATOWNIK
 GÓRSKI • ŻOŁNIERZ
 POLSKI PODZIE-
 MNEJ • *KURIER*
TATRZAŃSKI –
W LATACH 1939
1945 BOHATER
SZLAKÓW PRZE-
-RZUTOWYCH
NA WĘGRY
 ODZNACZONY
 DWUKROTNIE
 KRZYŻEM
 WALECZNYCH

ORAZ KRZYŻEM
KAWALERSKIM
ODRODZENIA
POLSKI I INNYMI
ODZNACZENIAM
JÓZEF
KRZEPTOWSKI
1904 1971

CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

Aktywność kurierska była charakterystyczna dla Podhala, wymagała doskonałej znajomości terenu i wysokich umiejętności narciarskich, dlatego też informacje o takiej działalności są obecne tylko w inskrypcjach z tego obszaru.

b) Osoby zaangażowane w działalność opozycyjną, prześladowane przez reżim komunistyczny

Co znamienne, informacje o aktywności kurierskiej są często łączone z informacją o późniejszych prześladowaniach przez reżim komunistyczny, tak jak w przywołanej powyżej inskrypcji upamiętniającej Eugeniusza Gąsienicę-Sieczkę. W wielu zakopiańskich epitafiach łączy się też wzmianki o prześladowaniach przez reżim z informacjami o służbie w czasie II wojny światowej w Armii Krajowej lub polskich i brytyjskich siłach zbrojnych na Zachodzie, a także o zaangażowaniu po wojnie w opozycyjną działalność antykomunistyczną, np.:

L IV 9

Ś†P
JERZY DOBIEŚLAW
GRYF ŁOWCZOWSKI
ŻOŁNIERZ AK, WIĘZIEŃ UB
DR NAUK PRAWNYCH
ADWOKAT, PROKURATOR
MIŁOŚNIK TATR I SPORTU
UR. 16 V 1928r. ZM. 18 XII 2008r.

L II 32

WALDEMAR
BACZAK
PS „ARNE”
*15.11.1922 †24.02.1947
PRAWNIK *ŻOŁNIERZ AK WIN*
ZAMORDOWANY PRZEZ UB
MIEJSCE POCHÓWKU NIEZNANE

Takie informacje pojawiają się tylko w nowszych inskrypcjach, zamieszczanych zarówno na grobach rzeczywistych, jak i na cenotafach, ale powstałych (lub odnawianych/wymienianych) dopiero po 1989 roku. Niezwykle ciekawym przykładem jest tu inskrypcja datowana na 1993 rok, upamiętniająca profesora Wacława Felczaka – pierwsza, cytowana już powyżej część tej inskrypcji brzmi:

L III 39

Ś.†P.
 PROF. WAŁAW
 FELCZAK
 SZEŁ
 KURIERÓW KARPACZICH
 HISTORIK
 GAZDA NA KORPIELÓWCE
 1916–1993

Poniżej, na odrębnej, wyraźnie nowszej, ale przytwierdzonej na trwałe płycie, dołączona została informacja uzupełniająca:

WIĘZIEŃ POLITYCZNY
 W LATACH 1948–1956
 DZIAŁACZ OPOZYCJI
 ANTYKOMUNISTYCZNEJ

Dopiski tego typu pokazują, jak dla Podhalan działalność opozycyjna była ważnym doświadczeniem, mimo że przez wiele lat skrywanym i przemilczanym. Z oczywistych względów informacji o działalności opozycyjnej czy prześladowaniach przez reżim nie odnotował K. Długosz w materiale gromadzonym w latach 80. XX wieku. Nieco zaskakuje brak takich uwag w nowszych inskrypcjach zebranych na początku XXI wieku na Lubelszczyźnie.

c) Osadnicy i pionierzy

Z kolei w inskrypcjach pochodzących z Pomorza Zachodniego wyróżniającą się grupą upamiętnianych osób są osadnicy, którzy po 1945 roku przyjeżdżali na Ziemię Zachodnie i Północne (dawniej: Ziemię Odzyskane) i zagospodarowywali zajęte tereny, tworzyli podstawy właściwie wszystkich dziedzin życia gospodarczego i kulturalnego (Długosz 1992, 173; 2010, 199). Dlatego, jak wskazuje K. Długosz, w inskrypcjach pojawia się szereg nazw, których podstawę stanowi rzeczownik *pionier* łączący się z dopełnieniem, np.: *pionier huty*, *pionier miasta*, *pionier oświaty*, *pionier przedsiębiorstwa* itp. Z oczywistych względów tego typu aktywność w ogóle nie jest sygnalizowana w inskrypcjach pochodzących z Lubelszczyzny czy z Podhala.

d) Robotnicy, ludzie pracy

K. Długosz (2010, 204) zauważył, że zachodniopomorskie inskrypcje z lat 40. i 50. XX wieku odzwierciedlają powszechny szacunek do codziennego trudu, wysiłku, solidnie i uczciwie wykonywanej pracy. Stąd w powojennych epitafiach z tego terenu takie nazwy ludzi pracy, jak np.: *budowniczy*, *ekspedient*, *kierowca*, *kolejarz*, *mierniczy* czy *rolnik*, które nie pojawiają się w nowszych inskrypcjach. Jak stwierdził badacz, jest to efekt przebudowania systemu wartości społecznych, kiedy to już nie pozostają istotne

sumienność i rzetelność, lecz pozycja społeczna i prestiż wynikające z piastowanych stanowisk i pełnionych funkcji powiązanych przede wszystkim ze sprawowaniem władzy w środowisku lokalnym czy w państwie (Długosz 2010, 207). Taka zmiana hierarchii wartości doprowadziła do pojawienia się w epitafiach nowej grupy nazw funkcji.

e) Działacze i aktywiści partyjni, osoby utrwalające władzę ludową

Dość liczną grupę tworzą zachodniopomorskie inskrypcje wynotowane głównie z części cmentarzy nazywanych alejami zasłużonych, w których upamiętniani byli *działacze* i *aktywiści*, *sekretarze*, *dyrektorzy* i *prezysi*, *milicjanci* i inne osoby dbające o utrzymanie ładu na Pomorzu Zachodnim w latach powojennych (por. Długosz 1992, 173, 177; 2010, 199–200, 203). Wysoka pozycja w hierarchii zawodowej tej grupy osób również jest uwarunkowana historycznie i politycznie. Co istotne, jak wyżej sygnalizowano, główny korpus inskrypcji stanowiących podstawę badań K. Długosza był tworzony w latach 1985–1988, a obejmował epitafia powstałe w czasach PRL, datowane na lata 1945–1988, kiedy to przynależność partyjna czy praca w milicji były czynnikiem nobilitującym.

Zawody i funkcje takie jak: *milicjant* czy *działacz partyjny* odnotowała z cmentarzy z terenów Lubelszczyzny także A. Dudek-Szumigaj (2016, 209; 2018, 131, 135). Natomiast żadna inskrypcja zakopiańska nie poświadcza użycia nazwy *milicjant*, a epitafia upamiętniające *działaczy partyjnych* i *działaczy ruchu robotniczego* są zaledwie trzy (por. Szczaus 2022, 88). Niewątpliwie czynnikiem decydującym o niemal całkowitej nieobecności tego typu nazw jest wyznaniowy charakter zakopiańskiego cmentarza. Jak pisze Maciej Pinkwart, w przeszłości zdarzały się naciski ze strony władz politycznych czy administracyjnych, by na Starym Cmentarzu w Zakopanem chować działaczy partyjnych (stąd trzy takie epitafia). Jednak z myślą o takich osobach zarządzający cmentarzem proboszcz parafii zaproponował utworzenie specjalnej alei zasłużonych na Nowym Cmentarzu w Zakopanem (Pinkwart, Piżanowska 2019, 41–42), co zahamowało pochówki aktywistów partyjnych na Starym Cmentarzu.

3.3. Zawody i funkcje, których obecność w inskrypcjach jest uwarunkowana historycznie i kulturowo (w tym religijnie)

a) Pisarze, ludzie pióra

W inskrypcjach ze wszystkich regionów podkreśla się szeroko rozumianą działalność artystyczną (muzyczną, plastyczną) upamiętnianych osób, ale tylko w inskrypcjach zakopiańskich bardzo wyraźnie wydzieliła się grupa pisarzy. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że Zakopane i Tatry, zwłaszcza w pierwszej połowie XX wieku, były niezwykle inspirujące dla ludzi pióra. Pisarze i publicyści licznie przyjeżdżali do Zakopanego czasowo lub na stałe. Znamienne jest to, że na nagrobkach tych najbardziej znanych twórców: Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Kornela Makuszyńskiego czy Władysława Orkana, znajdują się tylko najprostsze inskrypcje onomastyczne:

L I 17

KAZIMIERZ PRZERWA TETMAJER 1865 1940

P I 22

Ś.†P.

KORNEL

MAKUSZYŃSKI

*⁸ 1884 †³¹ VII 1953

L I 16

WŁADYSŁAW ORKAN 1875–1930

Za pióro chętnie chwyтали także miejscowi twórcy. W wypadku pisarzy pochodzących z Podhala, których rozpoznawalność była nieco mniejsza, inskrypcje są poszerzane o dopiski: *pisarz, poeta, prozaik, dziennikarz, publicysta, gawędziarz*. W sumie na niewielkim zakopiańskim cmentarzu ponad 20 razy wskazuje się, że upamiętniane osoby zajmowały się sztuką słowa, np.:

L I 24

WŁODZIMIERZ

WNUK

PISARZ

*15 5 1915 †7 9 1992

P I 33

Ś.†P.

ADAM

PACH

poeta i gawędziarz

8.XII.1907

5.VII.1980

P II 22 i 23 i 24

Ś.†P.

STANISŁAW NĘDZA KUBINIEC

POETA-PROZAIK

UR. 2 IV 1897 – ZM. 7 XI 1976

b) Osoby duchowne związane z Kościołem prawosławnym

Wysoko w hierarchii osób upamiętnianych w inskrypcjach są duchowni. W epitafiach pochodzących ze wszystkich regionów przywoływane są nazwy duchownych i osób konsekrowanych związanych z Kościołem katolickim. Natomiast badania Dudek-Szumigaj pokazują, że w epitafiach pochodzących z Lubelszczyzny i Wołynia utrwalono ponadto szereg nazw osób duchownych związanych z Kościołem prawosławnym, np. *священник* ‘ksiądz’, *настоятель* ‘przeor’, *игумен* ‘ihumen, przełożony monasteru’ (Dudek-Szumigaj 2018, 123–125). Co ciekawe, tego typu nazw w ogóle nie rejestruje Długosz, mimo że przesiedleńcy z Kresów związani z Kościołem prawosławnym,

w tym także diaspora ukraińska i łemkowska, na Pomorzu Zachodnim stanowią bardzo liczną grupę (por. np. Drozd 1994). Prawdopodobnie brak takich nazw w materiale wynotowanym przez Długosza wynika z założeń metodologicznych, zgodnie z którymi badacz rejestrował tylko inskrypcje polskojęzyczne. Jednoznaczne wykluczenie obecności nazw duchownych prawosławnych w inskrypcjach z Pomorza wymagałoby przeprowadzenia inaczej zakrojonych badań.

4. PODSUMOWANIE

Dokonany powyżej przegląd zawodów i funkcji społecznych uhonorowanych w inskrypcjach nagrobnych pochodzących z trzech różnych regionów Polski (Zakopanego i Podhala, Pomorza Zachodniego, Lubelszczyzny i Wołynia) potwierdza spostrzeżenie A. Dudek-Szumigaj (2016, 202): liczba zawodów eksponowanych w epitafiach z różnych terenów rzeczywiście jest zbliżona (nie przekracza dwudziestu profesji), ale ich lista jest częściowo odmienna. Rozbieżności dotyczą tej grupy zawodów i funkcji, których wartościowanie jest zmienne, zależne od czynników geograficznych i gospodarczych (profesje związane z górami [*ratownicy górscy, przewodnicy, badacze Tatr i Podhala*] lub z morzem [*stoczniovcy, marynarze, żeglarze*]), historycznych i politycznych (profesje odzwierciedlające zmiany historyczne, społeczne i polityczne [*pionierzy, aktywiści partyjni, działacze społeczni*]). Częściowo na czynniki społeczne warunkujące ocenę poszczególnych profesji zwracał uwagę K. Długosz (1993, 181), który wskazywał, że wraz ze zmianą stosunku „do prostej, uczciwej pracy”, z inskrypcji lat 40. XX wieku wycofują się określenia takie, jak *rolnik* czy *kolejarz*, a zaczynają pojawiać: *prezes, sekretarz, działacz* itp. Wpływ na zróżnicowanie listy cenionych zawodów mają ponadto czynniki historyczne i kulturowe, które spowodowały, że np. na terenach Lubelszczyzny i Wołynia, na których bardziej upowszechnione jest chrześcijaństwo obrządku wschodniego, eksponowane są nazwy duchownych prawosławnych. Z kolei popularność Zakopanego w środowiskach artystycznych zwłaszcza na początku XX wieku spowodowała, że swoje losy z miastem związała liczna grupa osób parających się sztuką słowa, co też znalazło swoje odzwierciedlenie w inskrypcjach.

Natomiast nazwy osób zajmujących się edukacją, medycyną, prawem, muzyką i malarstwem, obroną kraju, posługą duchową tworzą w inskrypcjach trwałą grupę przywoływaną w epitafiach ze wszystkich terenów. Wynika to z faktu, że prace wykonywane przez te osoby i pełnione przez nie funkcje zawsze są wysoko wartościowane, niezależnie od regionu postrzegane jako nobilitujące, łączące się z powołaniem oraz uznawane za ważne i użyteczne społecznie.

WYKAZ I ROZWINIĘCIE SKRÓTÓW OBECNYCH W CYTOWANYCH INSKRYPCJACH

AK., AK – Armia Krajowa

GOPR – Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe

KL – Konzentrationslager (‘obóz koncentracyjny’)

- X. – książka
PZN – Polski Związek Narciarski
S.G.G.W. – Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
TOPR – Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
UB – Urząd Bezpieczeństwa
WiN – Zrzeszenie Wolność i Niezawisłość
WP – Wojsko Polskie

BIBLIOGRAFIA

- Białas, W. 2005. *Cmentarz na Pęksowym Brzyzku*, oprac. A. Brandstetter. Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum.
- Borkowski, I. 2000. „Śmierci tajemnicze wrota. Językowy świat inskrypcji nagrobnych”. W *Język a kultura*, T. 13 *Językowy obraz świata i kultury*, red. A. Dąbrowska i J. Anusiewicz. Wrocław: Wydawnictwo UWr, 343–354.
- Długosz, K. 1993. „O hierarchii zawodów w inskrypcjach nagrobnych”. *Socjolingwistyka* 12–13: 169–182.
- Długosz, K. 1994. „Echa II wojny światowej w inskrypcjach nagrobnych cmentarzy Pomorza Zachodniego i Środkowego”. W *Druaga wojna światowa w literaturze polskiej i obcej*, red. L. Ludorowski. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 329–330.
- Długosz, K. 2002. „Językowo-kulturowy aspekt napisów nagrobnych”. W *Nekropolie, kirkuty, cmentarze*, T. 1, red. A. Łazowski. Szczecin: Szczecin-Expo Towarzystwo Wspierania Rozwoju Pomorza Zachodniego, 27–40.
- Długosz, K. 2010. *Inskrypcje nagrobne w ujęciu językoznawczym*, wyd. 2 zm. i rozszerz. Gorzów Wielkopolski: Wydawnictwo PWSZ.
- Drozd, R. 1994. *Osadnictwo ludności ukraińskiej na Ziemiach Zachodnich i Północnych po II wojnie światowej*. Szczecin: Wydawnictwo USz.
- Dudek-Szumigaj, A. 2016. „Aksjologiczna identyfikacja zmarłego w świetle inskrypcji nagrobnych (na materiale nekropolii prawosławnych pogranicza polsko-ukraińskiego)”. *Annales UMCS. Sectio FF* 34: 201–213.
- Dudek-Szumigaj, A. 2018. *Inskrypcje nagrobne pogranicza polsko-ukraińskiego: studium genologiczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Godek, K. 2009. *Językowy obraz świata społeczności miejskiej i wiejskiej wpisany w inskrypcje nagrobne (na przykładzie cmentarza św. Salwatora w Krakowie oraz cmentarzy wybranych wsi podhalańskich)*. Kraków [maszynopis rozprawy doktorskiej].
- Pinkwart, M., i R. Piżanowska. 2019. *Stary Cmentarz na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem*, wyd. 2. Nowy Targ: Wydawnictwo WAGANT.
- Steczko, I. 2011. „Językowe sposoby wyrażania aktu śmierci w dawnych inskrypcjach nagrobnych z cmentarza Rakowickiego w Krakowie”. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica* 6: 92–108.
- Szczaus, A. 2022. *Obraz ludzi Podhala i Tatr w inskrypcjach ze starego cmentarza na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe USz.

About the hierarchy of professions and social functions in gravestone inscriptions again

Keywords: gravestone inscription, lexis, names of professions and social functions.

ABSTRACT

Information on profession or social function of a person is not obligatory but frequently appears on gravestone inscriptions since, as underscored by researchers, it is an expression of respect and reverence even after death. The purpose of this paper is to compare the lists of professions and social functions recreated on the basis of inscriptions from the regions of Podhale and Zakopane, West Pomerania, Lublin, Volhynia.

The lexical and comparative analyses showed that the majority of professions and social functions are identical among the inscriptions from all these regions (e.g., *artysta malarz* 'artist-painter', *nauczyciel* 'teacher', *lekarz* 'doctor', *uczeń* 'pupil'). However, some are typical only for certain areas. For instance, it was only typical for the inscriptions in Zakopane to identify mountain people (e.g., *przewodnik tatrzański* 'Tatra Mountain guide', *ratownik TOPR* 'rescuers of the Tatra Volunteer Search and Rescue (TOPR)', *himalaista* 'Himalayan climber', *alpinista* 'alpinist'), in West Pomerania to identify seafarers (e.g., *stoczniowiec* 'shipbuilder') or *pionier* 'pioneer' with an identifying object (e.g., *pionier miasta* 'city pioneer', *pionier edukacji* 'education pioneer'), in the Lublin region to identify Eastern Rite clergymen (e.g., *ihumen* 'ihumen, superior'). It was also determined that these differences are based in geographical, historical, political and cultural conditions.